श्रीः
श्रीमते रामानुजाय नमः
श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः
श्रीसीतालक्ष्मणभरतशत्रुघ्नहनुमत्समेत श्रीरामचन्द्र परब्रह्मणे नमः

श्रीमद्रामायणे वाल्मीकीये आदिकाव्ये युद्धकाण्डे

॥ चत्वारिंशः सर्गः ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

श्री रङ्गरामानुज महादेशिकन्

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

श्रीः

श्रीमते रामानुजाय नमः

श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

श्रीसीतालक्ष्मणभरतशत्रुघ्नहनुमत्समेत श्रीरामचन्द्र परब्रह्मणे नमः

॥ चत्वारिंशः सर्गः ॥

सुग्रीवरावणयोर्मल्लयुद्धम्

ततो रामः सुवेलाग्रं योजनद्वयमण्डलम्।
उपारोहत् ससुग्रीवो हरियूथैः समन्वितः॥ **6.40.1** ॥

स्थित्वा मुहूर्तं तत्रैव दिशो दश विलोकयन्।
त्रिकूटशिखरे रम्ये निर्मितां विश्वकर्मणा॥ **6.40.2** ॥

ददर्श लङ्कां सुन्यस्तां रम्यकाननशोभिताम्।
तस्य गोपुरशृङ्गस्थं राक्षसेन्द्रं दुरासदम्॥ **6.40.3** ॥

श्वेतचामरपर्यन्तं विजयच्छत्रशोभितम्।
रक्तचन्दनसंलिप्तं रत्नाभरणभूषितम्॥ **6.40.4** ॥

नीलजीमूतसङ्काशं हेमसञ्छादिताम्बरम्।
ऐरावतविषाणाग्रैरुत्कृष्टकिणवक्षसम्॥ **6.40.5** ॥

शशलोहितरागेण संवीतं रक्तवाससा।
सन्ध्यातपेन सञ्छन्नं मेघराशिमिवाम्बरे॥ **6.40.6** ॥

पश्यतां वानरेन्द्राणां राघवस्यापि पश्यतः।
दर्शनाद् राक्षसेन्द्रस्य सुग्रीवः सहसोत्थितः॥ **6.40.7** ॥

क्रोधवेगेन संयुक्तः सत्त्वेन च बलेन च।
अचलाग्रादथोत्थाय पुप्लवे गोपुरस्थले॥ **6.40.8** ॥

स्थित्वा मुहूर्तं सम्प्रेक्ष्य निर्भयेनान्तरात्मना।
तृणीकृत्य च तद् रक्षः सोऽब्रवीत् परुषं वचः॥ **6.40.9** ॥

लोकनाथस्य रामस्य सखा दासोऽस्मि राक्षस।
न मया मोक्ष्यसेऽद्य त्वं पार्थिवेन्द्रस्य तेजसा॥ **6.40.10** ॥

इत्युक्त्वा सहसोत्पत्य पुप्लुवे तस्य चोपरि।
आकृष्य मुकुटं चित्रं पातयामास तद् भुवि॥ **6.40.11** ॥

समीक्ष्य तूर्णमायान्तं बभाषे तं निशाचरः।
सुग्रीवस्त्वं परोक्षं मे हीनग्रीवो भविष्यसि॥ **6.40.12** ॥

इत्युक्त्वोत्थाय तं क्षिप्रं बाहुभ्यामाक्षिपत् तले।
कन्दुवत् स समुत्थाय बाहुभ्यामाक्षिपद्धरिः॥ **6.40.13** ॥

परस्परं स्वेदविदिग्धगात्रौ
    परस्परं शोणितरक्तदेहौ।
परस्परं श्लिष्टनिरुद्धचेष्टौ
    परस्परं शाल्मलिकिंशुकाविव॥ **6.40.14** ॥

मुष्टिप्रहारैश्च तलप्रहारै -
    ररत्निघातैश्च कराग्रघातैः।
तौ चक्रतुर्युद्धमसह्यरूपं
    महाबलौ राक्षसवानरेन्द्रौ॥ **6.40.15** ॥

कृत्वा नियुद्धं भृशमुग्रवेगौ
    कालं चिरं गोपुरवेदिमध्ये।

उत्क्षिप्य चोत्क्षिप्य विनम्य देहौ
　　पादक्रमाद् गोपुरवेदिलग्नौ ॥ **6.40.16** ॥

अन्योन्यमापीड्य विलग्नदेहौ
　　तौ पेततुः सालनिखातमध्ये।
उत्पेततुर्भूमितलं स्पृशन्तौ
　　स्थित्वा मुहूर्तं त्वभिनिःश्वसन्तौ ॥ **6.40.17** ॥

आलिङ्ग्य चालिङ्ग्य च बाहुयोक्त्रैः।
　　संयोजयामासतुराहवे तौ।
संरम्भशिक्षाबलसम्प्रयुक्तौ
　　सुचेरतुः सम्प्रति युद्धमार्गैः ॥ **6.40.18** ॥

शार्दूलसिंहाविव जातदंष्ट्रौ
　　गजेन्द्रपोताविव सम्प्रयुक्तौ।
संहत्य संवेद्य च तौ कराभ्यां
　　तौ पेततुर्वै युगपद् धरायाम् ॥ **6.40.19** ॥

उद्यम्य चान्योन्यमधिक्षिपन्तौ
　　सञ्चक्रमाते बहु युद्धमार्गे।
व्यायामशिक्षाबलसम्प्रयुक्तौ
　　क्लमं न तौ जग्मतुराशु वीरौ ॥ **6.40.20** ॥

बाहूत्तमैर्वारणवारणाभै -
　　र्निवारयन्तौ परवारणाभौ।
चिरेण कालेन भृशं प्रयुद्धौ
　　सञ्चेरतुर्मण्डलमार्गमाशु ॥ **6.40.21** ॥

तौ परस्परमासाद्य यत्तावन्योन्यसूदने।
मार्जाराविव भक्षार्थेऽवतस्थाते मुहर्मुहुः ॥ **6.40.22** ॥

मण्डलानि विचित्राणि स्थानानि विविधानि च।
गोमूत्रकाणि चित्राणि गतप्रत्यागतानि च॥ **6.40.23** ॥

तिरश्चीनगतान्येव तथा वक्रगतानि च।
परिमोक्षं प्रहाराणां वर्जनं परिधावनम्॥ **6.40.24** ॥

अभिद्रवणमाप्लावमवस्थानं सविग्रहम्।
परावृत्तमपावृत्तमपद्रुतमवप्लुतम्॥ **6.40.25** ॥

उपन्यस्तमपन्यस्तं युद्धमार्गविशारदौ।
तौ विचेरतुरन्योन्यं वानरेन्द्रश्च रावणः॥ **6.40.26** ॥

एतस्मिन्नन्तरे रक्षो मायाबलमथात्मनः।
आरब्धुमुपसम्पेदे ज्ञात्वा तं वानराधिपः॥ **6.40.27** ॥

उत्पपात तदाऽऽकाशं जितकाशी जितक्लमः।
रावणः स्थित एवात्र हरिराजेन वञ्चितः॥ **6.40.28** ॥

अथ हरिवरनाथः प्राप्तसङ्ग्रामकीर्ति -
निशिचरपतिमाजौ योजयित्वा श्रमेण।
गगनमतिविशालं लङ्घयित्वार्कसूनु -
र्हरिगणबलमध्ये रामपार्श्वं जगाम॥ **6.40.29** ॥

इति स सवितृसूनुस्तत्र तत् कर्म कृत्वा
पवनगतिरनीकं प्राविशत् सम्प्रहृष्टः।
रघुवरनृपसूनोर्वर्धयन् युद्धहर्षं
तरुमृगगणमुख्यैः पूज्यमानो हरीन्द्रः॥ **6.40.30** ॥

॥ इत्यार्षे श्रीमद्रामायणे वाल्मीकीये आदिकाव्ये युद्धकाण्डे चत्वारिंशः सर्गः॥